

врахування всіх особливостей в комплексі шляхом групування для коректного проведення інформаційного забезпечення маркетингової діяльності. Тому вважаємо за необхідне рекомендувати використання власно створеного групування особливих ознак овочепродуктового підкомплексу для здійснення процесу інформаційного забезпечення маркетингової діяльності для всіх підприємств досліджуваної галузі. Це дасть змогу адаптувати уніфікований процес інформаційного забезпечення саме до овочепродуктового підкомплексу та внаслідок цього значно збільшить його ефек-

тивність, що позитивно вплине на ефективність функціонування підприємств досліджуваної галузі в цілому.

Список використаних джерел

1. Круг Г. Овощеводство / Пер. с нем. В.И. Леунова. – М.: Колос, 2000. – 576 с.: ил. – 472 с.: ил. – (Учебники и учеб. Пособия для студентов высш. учеб. заведений).
2. Овощеводство / Г.И. Тараканов, В.Д. Мухин, К.А. Шуин и др. Под ред. Г.И. Тараканова и В.Д. Мухина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Колос, 2002.

А.Ю. ЖОЛНЕРЧИК,
к.е.н., ст. викладач кафедри фінансів підприємств, Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана,
І.О. ДОБРОВОЛЬСЬКА,
студентка п'ятого курсу фінансово-економічного факультету,
Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

Теоретико-методологічні аспекти фінансового стану підприємства

Відображено і проаналізовано різні підходи до визначення поняття «фінансовий стан підприємства» зарубіжними та вітчизняними авторами. Сформовано власне визначення даного поняття, а також висвітлено бачення етапів проведення оцінки фінансового стану підприємств України.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, аналіз фінансового стану, етапи оцінки фінансового стану.

Отражены и проанализированы разные подходы к определению понятия «финансовое состояние предприятия» зарубежных и отечественных авторов. Сформировано собственное определение данного понятия, а также продемонстрировано видение этапов проведения оценки финансового состояния предприятий Украины.

Ключевые слова: финансовое состояние предприятия, анализ финансового состояния, этапы проведения оценки финансового состояния.

Different approaches to the definition of the «financial condition» expressed by foreign and domestic authors are analyzed and represented. Personal definition of this concept as well as vision of the stages of the financial condition's assessment process of the enterprises in Ukraine are shown here.

Keywords: the financial condition, analysis of the financial condition, the stages of the financial condition's assessment process.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання діяльність та майбутнє будь-якого підприємства залежить від його фінансового стану, тому актуальність досліджень у сфері розуміння даного поняття та методик його оцінки завжди були, є і будуть на першому плані у науковців.

Проблематика даного дослідження пов'язана з відсутністю єдиного підходу до розуміння поняття «фінансовий стан», а також методик його оцінки в Україні, що породжує ряд суперечностей при здійсненні аналізу та трактуванні отриманих результатів фінансового стану вітчизняних підприємств. Окрім того, нездатність правильно оцінити фінансовий стан призводить до створення серйозних перешкод для здійснення ефективної діяльності будь-якого підприємства України, адже фактично воно не може оцінити свій потенціал до розвитку або не здатне вчасно визначити наявні загрози та вжити заходи щодо їхнього усунення. Саме тому, на нашу думку, дуже важливою є розробка єдиного підходу до розуміння поняття «фінансовий стан» та методик його оцінки.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Вирішенню цього питання присвятили свої роботи відомі українські та зарубіжні науковці. Серед вітчизняних виділимо А.В. Агатова, М.Д. Білик, Н.І. Верхоглядова, А.М. Поддєрьогіна, А.М. Турило, Ю.С. Цал-Цалко та ін. Щодо іноземних науковців, то даним питанням займалися В.Г. Белоліпецький, А.Б. Борисов, Г.П. Герасименко, В.А. Забродський, Н.А. Кизим, М.Н. Крейніна, Е.А. Макарян, С.Е. Макарян, Г.Б. Поляк, В.М. Родіонова, Г.В. Савицька та інші.

Мета статті. Дослідити визначення фінансового стану, подане різними авторами, і на основі такого аналізу дати власне визначення даному поняттю. Розглянути основні методики оцінки фінансового стану підприємств та виробити власний підхід до комплексної оцінки фінансово-господарської діяльності вітчизняного підприємства.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий стан сучасного суб'єкта економічної діяльності поняття достатньо суперечливе. Загалом, сутність економічної категорії «фінансовий стан підприємства» розглядається як результат

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

взаємодії всіх елементів фінансових відносин і характеризується системою показників та індикаторів, які відображають наявність, розміщення і використання економічних ресурсів суб'єкта господарювання.

Дослідження показують, що існує багато теоретичних підходів до визначення поняття «фінансовий стан» підприємства, воно розглядається як економічна категорія, сукупність показників, фінансова спроможність, характеристика певних аспектів фінансово-господарської діяльності та ін. Це обумовлює актуальність уточнення сутності та основних характеристик даного терміну.

Українські та зарубіжні науковці по-різному підходять до визначення категорії «фінансовий стан», проте ніхто з них не заперечує її значущість для діяльності підприємства. Проаналізуємо деякі найбільш доцільні, на наш погляд, визначення фінансового стану підприємства.

Отже, Г.В. Савицька розглядає фінансовий стан як складну економічну категорію, що відображає на певний момент стан капіталу в процесі його кругообігу і здатність суб'єкта господарювання до саморозвитку [6, с. 577]. На нашу думку, дане визначення не повністю розкриває суть поняття фінансовий стан, адже розгляд самого лише капіталу не дає повної картини реальної ситуації, що склалася на підприємстві, для її уточнення необхідно розглянути та співставити джерела формування капіталу підприємства та напрями його використання задля розуміння не лише фактичного фінансового стану на момент його аналізу, а й потенційного – з перспективою на майбутнє.

Фінансовий стан, на думку Ю.С. Цал-Цалко, визначається сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів економічних систем, реальні та потенційні фінансові можливості [7, с. 296]. Недоліком даного визначення є його обмеженість фінансовими показниками. Безперечно, автор правий у тому, що фінансовий стан найкраще характеризується різного роду показниками, проте дана категорія – це комплексне поняття, яке характеризує фінансову ситуацію на підприємстві, що склалася на момент його аналізу, тому використання показників, які відіграють роль інструментів аналізу фінансового стану, для визначення даного поняття, на нашу думку не доцільно. Такі самі недоліки має і визначення надане за методикою Фонду державного майна України, за якою фінансовий стан – це сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, реальні й потенційні фінансові можливості підприємства [1, ст. 1].

Н.І. Верхоглядова вважає, що фінансовий стан являє собою характеристику фінансової конкурентоспроможності суб'єкта господарювання (тобто платоспроможності, кредитоспроможності), використання фінансових ресурсів і капіталу, виконання зобов'язань перед державою й іншими суб'єктами що хазяїнують [4, с. 7–8]. На нашу думку, дане визначення має дві основні неточності. Перша полягає в тому, що фінансовий стан характеризується не лише платос-

проможністю та кредитоспроможністю підприємства, а й його рентабельністю, діловою активністю, ліквідністю та ін. Щодо другої неточності, то автор розглядає здатність виконувати зобов'язання підприємства перед державою та іншими підприємствами, проте залишає поза увагою таких суб'єктів як працівників, перед яким підприємство також може мати зобов'язання, що негативно впливає на його фінансовий стан, або акціонери, адже дивідендна політика підприємства також дуже сильно, впливає на діяльність підприємства та його фінансовий стан.

Щодо визначення поняття «фінансового стану» зарубіжними авторами, можна зауважити, що в європейській або американській літературі фінансовий стан не оцінюється, а аналізується загалом діяльність підприємства. При цьому поняття фінансовий стан є тотожними поняттям фінансового положення (financial position), фінансової стійкості (financial sustainability), фінансовий результат (financial performance). В даному аспекті акцент робиться на здатності підприємства забезпечувати власну платоспроможність, покривати свої зобов'язання, покривати витрати діяльності, створювати новий продукт з наявних ресурсів та отримувати при цьому дохід [8, с. 142].

Згідно з визначенням, поданим в американському бізнес-словнику фінансовий стан (або financial position) це стан активів, зобов'язань і власного капіталу (і їх взаємозв'язку) організації, які відображені у фінансовій звітності (переклад автора). На нашу думку дане визначення є найбільш простим та лаконічним, і в той же час воно досить повно розкриває суть категорії фінансового стану підприємства. Проте з даного визначення не видно про що можуть свідчити такі дані, і це є основним його недоліком.

Підходи російських авторів наближені до вітчизняних науковців, так зокрема А.Б. Борисов під фінансовим станом підприємства розуміє рівень забезпечення економічного суб'єкта коштами для здійснення господарської діяльності, підтримки нормального режиму роботи й своєчасного проведення розрахунків [9, с. 326]. На нашу думку, дане визначення має деякі недоліки, адже фінансовий стан це не лише забезпечення підприємства коштами, а це і певний стан його оборотних та необоротних активів, власного та позикового капіталу, джерела їх формування та напрями використання.

В.А. Забродський, Н.А. Кизим розглядають фінансовий стан як характеристику, на певний момент часу, спроможності матеріально-фінансових потоків капіталу за всіма фазами циклу кругообігу капіталу забезпечувати правильні пропорції, незважаючи на збурюючі процеси [3, с. 25]. Дане визначення, на нашу думку, наближене більше до характеристики фінансової стійкості підприємства, адже фінансовий стан не обов'язково повинен характеризуватися правильними пропорціями, навіть навпаки, більшість підприємств України, характеризуються неправильними пропорціями матеріально-фінансових потоків, проте це не свідчить про те, що у них відсутнє таке поняття як «фінансовий стан».

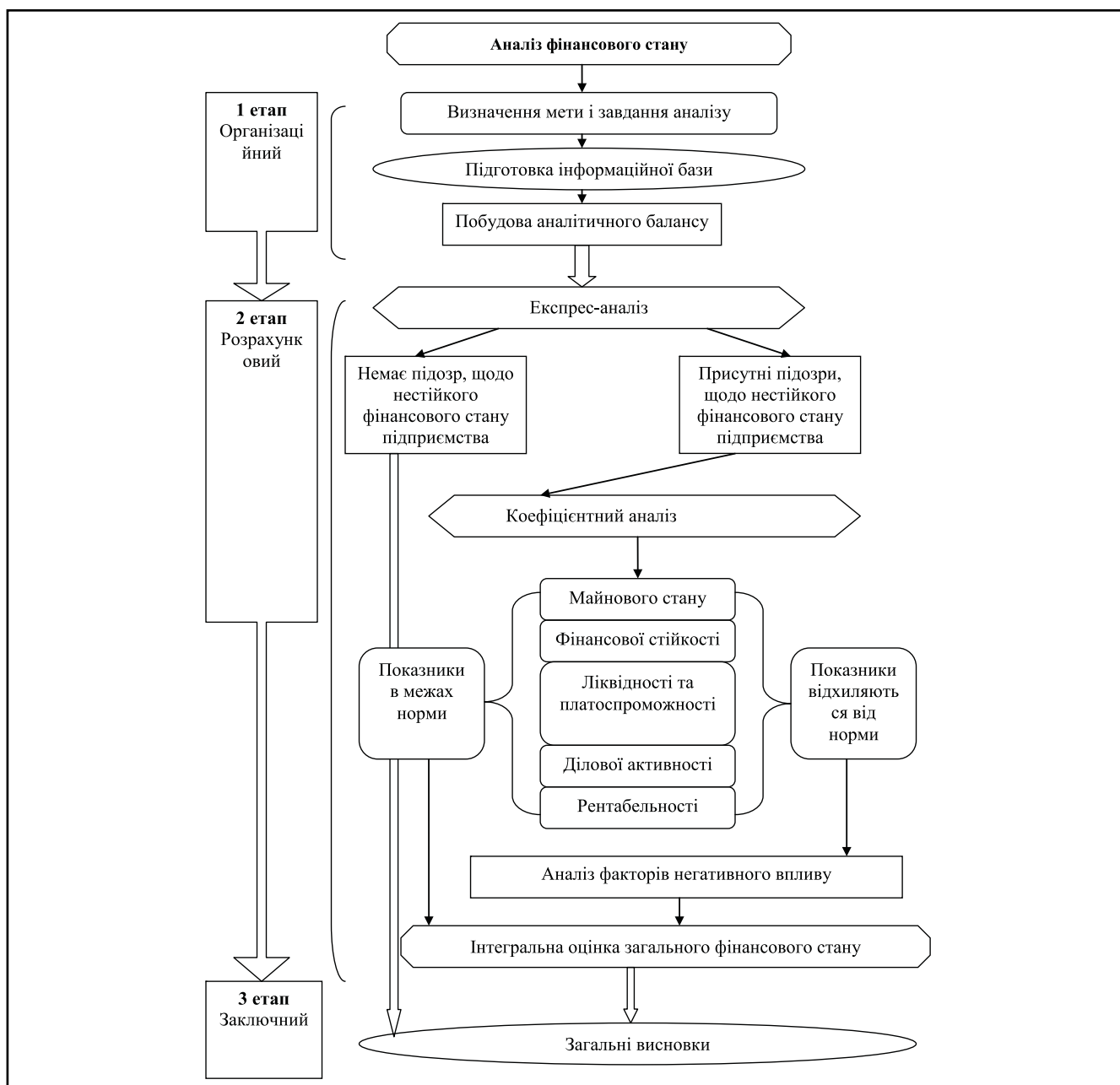
ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Таким чином, дослідивши різні науково-теоретичні підходи зазначених вище вітчизняних та зарубіжних авторів щодо сутності поняття «фінансовий стан», можна зробити висновки, що науковці по-різному трактують дану економічну категорію, що пов'язано більшою мірою з тим, що дане поняття є комплексним і дуже важко у визначенні охопити і розкрити всі його сторони. Тому на основі проаналізованих визначень та їх недоліків спробуємо дати власне трактування даному поняттю.

Отже, в результаті аналізу визначень «фінансовий стан» запропонуємо власне визначення, яке полягає в наступному: фінансовий стан підприємства – це економічне поняття, яке відображає стан майна, власного капіталу та зобов'язань підприємства на певний момент часу, характеризується показниками майнового стану, ліквідності, платос-

проможності, рентабельності, ділової активності та фінансової стійкості, і відображає його реальні й потенційні фінансові можливості до розвитку.

Переходячи від теорії до практики, зазначимо, що на сучасному етапі існує велика кількість методів, на основі яких здійснюють оцінку фінансового стану суб'єктів господарювання. Це і горизонтальний та вертикальний аналіз, коефіцієнтний, трендовий, порівняльний аналіз, факторний аналіз (особливо за допомогою моделі Дюпон), дискримінанта інтегральна оцінка, метод А-рахунку, система-експерт та багато інших. Кожен із даних методів має свої переваги та недоліки і широко застосовується при оцінці фінансового стану підприємств, проте, на нашу думку, кожен з даних методів є дещо обмеженим у достовірності своїх результатів, тому для формування правдивих висновків про реальний стан

Методика оцінки фінансового стану підприємств

справ на підприємстві доцільно використовувати ці методи в комплексі, поєднуючи та елімінуючи їх плюси та мінуси.

Щодо загальної методики проведення аналізу фінансового стану, то необхідно зазначити, що загалом світова практика виробила деякі основні підходи для реалізації цього завдання, відмінності існують лише у послідовності застосовуваних методів і прийомів, у переважанні тих чи інших напрямів аналізу.

Вітчизняні ж розробки даної проблеми не відповідають вимогам комплексності і повноти аналізу. Методичні рекомендації, що надаються різними відомствами і міністерствами, мають суттєвий недолік, насамперед через те, що вони спрямовані на аналіз фінансового стану підприємства у конкретних умовах, зокрема при приватизації, санації, банкрутстві, аудиторських перевірках і не приділяють уваги оцінці фінансового стану на будь-якому етапі існування підприємства. Тому використовувати їх як основу вважаємо недоцільним.

Аналіз наукової літератури показав, що різні автори визначають свої методики та етапи аналізу фінансового стану підприємства. Однак для правильності аналізу більш доцільно було б розробити одну загальну методику, доповнюючи її необхідними показниками при оцінці суб'єкта господарювання за тих чи інших умов його діяльності. Відповідно до вищенаведеного пропонуємо власну схему аналізу фінансового стану підприємства (див. рис.).

На нашу думку, даний процес має складатися з трьох основних етапів: організаційного, розрахункового та заключного. Розглянемо кожен з цих етапів детальніше.

1 етап – організаційний. Суть даного етапу полягає у визначенні мети та завдання аналізу, підготовці інформаційної бази для подальших досліджень, побудові аналітичного балансу досліджуваного підприємства.

2 етап – розрахунковий. Даний етап починається з експрес-аналізу який, своєю чергою, здійснюється в три основні етапи:

1) підготовчий – метою даного етапу є прийняти рішення про доцільність аналізу фінансової звітності та переконатися в її готовності до читання;

2) попередній огляд бухгалтерської звітності – мета другого етапу полягає в ознайомленні з пояснювальною запискою до балансу. Це необхідно для того, щоб оцінити умови роботи у звітному періоді, визначити тенденції основних показників діяльності, а також якісні зміни в майновому і фінансовому стані суб'єкта господарювання;

3) економічне читання й аналіз звітності – основний етап в експрес-аналізі, мета якого – узагальнена оцінка результатів господарської діяльності та фінансового стану об'єкта. Загалом проводиться на основі горизонтального та вертикального аналізу фінансової звітності.

На підставі проведеного експрес-аналізу робиться загальний висновок про наявність або відсутність підозр щодо нестійкого фінансового стану підприємства. В разі їхнього існування необхідно здійснити комплексний коефіцієнтний

аналіз в межах таких груп показників: показники майнового стану, ліквідності, платоспроможності, рентабельності, фінансової стійкості та ділової активності. Далі розраховані значення необхідно порівняти з нормативами. У разі відхилень робиться аналіз факторів негативного впливу, що спричинили такі відхилення від норм.

Наступним етапом є проведення інтегральної оцінки загального фінансового стану за найбільш придатною для українських реалій методикою. Після цього починається третій етап аналізу.

3 етап – заключний. На даному етапі фінансовий аналітик робить висновки про проведені ним дослідження та безпосередньо про фінансовий стан обраного підприємства.

На нашу думку, саме така послідовність дій дасть змогу комплексно оцінити фінансовий стан підприємства та зробити правильні висновки.

Висновки

Отже, на сучасному етапі розвитку економічних відносин фінансовий стан будь-якого суб'єкта господарювання є найважливішою характеристикою його надійності, стійкості і ділової активності, він визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал у діловому співробітництві, дозволяє оцінити, якою мірою гарантовано економічні інтереси самого підприємства та його партнерів у фінансових відносинах. Лише за умови його стабільності можливо здійснювати активну інвестиційну й інноваційну діяльність, випустити конкурентоспроможну продукцію, динамічно розвиватися й посідати лідерське становище в галузі.

У результаті аналізу визначень «фінансовий стан» нами було запропоноване власне визначення, яке полягає у наступному: фінансовий стан підприємства – це економічна категорія, яка відображає стан майна, власного капіталу та зобов'язань підприємства на певний момент часу, характеризується показниками ліквідності, фінансової стійкості, платоспроможності, ділової активності та рентабельності і відображає його реальні й потенційні фінансові можливості до розвитку.

Саме тому аналіз фінансового стану набуває пріоритетного значення, оскільки попередньо проведена оцінка діяльності підприємства надає можливість сформувати оптимальну структуру наявних засобів підприємства, визначити найбільш раціональні шляхи використання ресурсів, забезпечити наявність на поточному рахунку підприємства мінімально необхідної суми грошових коштів для погашення поточних зобов'язань, розробити комплекс заходів з попередження чи недопущення виникнення збитків та банкрутства тощо.

Список використаних джерел

1. Наказ Міністерства фінансів України та Фонду державного майна України «Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації» від 14.02.2006 №170 // Офіційний вісник України від 12.04.2006. – №13 – 2006 р. – С. 366.

2. Адамова І.З., Романчук А.Л. Аналіз фінансового стану підприємства: проблемні аспекти та шляхи їх розв'язання // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Облік, аналізі аудит». – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchetei/2011_2_1/NV-2011-V2_64.pdf

3. Забродский В.А. Диагностика финансовой устойчивости функционирования финансово-экономических систем / В.А. Забродский, Н.А. Кизим. – Х.: Бизнес Информ – 2000. – 108 с.

4. Калашнікова Т.В. Фінансовий стан підприємства: сутність та оцінка // Серія «Економіка і менеджмент». – Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.7 – С. 207–211., вип. 3, 2011. – С. 115–118.

Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Makarchuk.pdf

5. Макарчук І.М. Теоретичні основи оцінки фінансового стану підприємств. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Evu/2011_17_2/Makarchuk.pdf

6. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства. – К.: Знання, 2007. – 668 с.

7. Цал-Цалко Ю.С. Статистичний аналіз фінансової звітності: теорія практика та інтерпретація: Монографія. – Житомир: Житомир. держ. технолог. ун-т, 2004. – 506 с.

8. Черниш С.С. Проблеми застосування методик аналізу фінансового стану на вітчизняних підприємствах // Інноваційна економіка. – 5'2012[31] – С. 142–146.

9. Шифріна Н.І. Поняття фінансового стану діяльності підприємства // Науково-технічний збірник №96, 2010. – С. 323–328.

УДК 658.7/.8.012.122

К.О. ДЗЮБИНА,
асистент, голова бюро підсекції кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності,
Національний університет «Львівська політехніка»

Визначення ознак типології зворотних матеріальних потоків

Розглянуто ознаки типології зворотних матеріальних потоків. Наведено визначення зворотного матеріального потоку. Систематизовано основні ознаки та параметри зворотних матеріальних потоків, наведено їх вербальний та формалізований опис. Ознаки типології зворотних матеріальних потоків згруповано в дві групи: статичні та динамічні. Проаналізовано їх відповідність аналогічним ознакам прямого матеріального потоку. Запропоновано ознаки, що притаманні виключно зворотному матеріальному потоку.

Ключові слова: зворотний матеріальний потік, типологія, типологізація, статичні ознаки, динамічні ознаки, трансформація, об'єкт, функціональна сфера.

Рассмотрены признаки типологии обратных материальных потоков. Приведены определения обратного материального потока. Систематизированы основные признаки и параметры обратных материальных потоков, приведено их вербальное и формализованное описание. Признаки типологии обратных материальных потоков сгруппированы в две группы: статические и динамические. Проанализировано их соответствие аналогичным признакам прямого материального потока. Предложены признаки, присущие исключительно обратному материальному потоку.

Ключевые слова: обратный материальный поток, типология, типологизация, статические признаки, динамические признаки, трансформация, объект, функциональная сфера.

Features of the typology of reverse material flows are considered. The essence of reverse material flow is determined. The main features and criteria of reverse mate-

rial flows are systematized, their verbal and formal description is given. Typology features of reverse material flows are grouped into two groups: static and dynamic. Analysis of their compliance with the same characteristics of direct material flow is carried out. The exceptional features of reverse material flows are developed.

Keywords: reverse material flow, typology, typologization, static characteristics, dynamic characteristics, transformation, object, functional sphere.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку сучасного виробництва, що проявляються через зростання культури споживання, підвищення рівня обізнаності споживачів та соціальної відповідальності підприємств, активізування процесів державного контролювання у сфері забруднення навколишнього середовища, актуалізації питань, пов'язаних із проблемами сталого розвитку, обумовлюють необхідність застосування прогресивних підходів до управління зворотними матеріальними потоками (ЗМП). Проблеми управління ЗМП значною мірою пов'язані з неоднозначністю тлумачення даного поняття, а також підходів щодо виокремлення їх окремих типів. Загальний підхід до типології ЗМП здебільшого зводиться до прямої аналогії з прямими матеріальними потоками (ПМП). Відтак нагальною є проблема розроблення ознак типології ЗМП з урахуванням їх специфічних характеристик.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. До недавнього часу основним об'єктом процесу управління матеріальними потоками промислових підприємств був матеріальний потік, направлений від виробника до посередника або кінцевого споживача. Питання логістичного управління